

10

—"ks ççU/kuEk~

भारतमेकं इदृशं देशमस्ति यत्र बहुसंख्याजनसंख्यायाः मुख्यव्यवसायं कृषिः वर्तते। कस्यापि आधारभूतं आवश्यकता भोजनं वर्तते। अतएव अस्माकं दैनिकजीवनेन युज्यते। अतः यदि वयं इदम् व्यवसायरूपेण न चीयामः ततः अपि आधारभूतं सूचना जीवने सहायक भविष्यति।

mİs ; kfu

अस्यः पाठस्य अध्ययनार्थं पश्चात् भवन्तः —

- नानाकृषिर्गातिविधिनां व्याख्यायन्तः ;
- फसल वपनस्य विधिर्वर्गनं कर्तुं शक्नुवन्तः ;
- फसलसुरक्षां विधयः शिक्षयन्तः च ;
- कृषिर्मासप्रतिरूपरय व्याव्यायन्तः ।

10-1 —f"lxİrfo/k; %

कृषिर्गातिविधियेषु नानाचरणसम्भिलिता सन्ति। वपनाहपूर्वं हलकार्यं च

समतलीकरणं भवति । एकवार वपनकार्यं पूर्णं भवेत् तु तदनन्तरं सिञ्चकर्म-प्राप्तं खादोर्वरकं च ददनं । कीटनाशकानां प्रयोगं कर्तनं गाहं

कृषिर्दकलदण्डात् धुननं ग्रीहिर्शलनं शोधनं पुनः कृत्वा जूटं वा प्लास्टिकाकरणे भण्डारणं कृत्वा विक्रयार्थं नयति । कृषकाः ग्रीध्याः कश्चिद् मात्रां स्वगृहकार्याय स्थापयन्ति ।

10-2 QI ykuka I j{k.kEk~

आवश्यकोडयंमस्ति यत् फसलानां स्वास्थ्यं च ता वृद्धिं सततं दृश्यते । इदृशं तां रोगेश्यः वाखार्थं क्रियते । फसलोपयुक्तं वृद्धयार्थं आवश्यकमस्ति यत् तां उचितमात्रायां खाद-उर्वरकश्च दद्येत् । फसलानां खगात् वारणमपि आवश्यकमस्ति । कीटनाशकानां प्रयोगं फसलान् कीटात् रोगच्य वारणे सहायकमस्ति ।

10-3 -f"kekI çfr: i e~

मसाधारे मुख्यरूपेण फसलद्वौ स्तः-

खरीफं रबी च ।

1- [kjhQQI ykfu

जून-जुलाईमासे वर्षाऋतुरारम्भे वपितारः फसलानि खरीफं कथ्यन्ते । दृष्टान्ताप-
बाजरा तण्डुलः मूँगः मूँगफली कपासः इत्यादि ।

2- jchQI ykfu

तानिफसलानि यत् शीतकाले वपयन्ति किन्तु ग्रीष्मकालारम्भात् पूर्वं कर्तयन्ति
रबी फसलं उच्यते (उदाहरणय व्रीहिः चना ज्वारः इत्यादि ।) वर्षाजले वपितारः
फसलानि वर्षादोषी वरनी वा फसलमुश्यते । (उदाहरणाय ईखं कदली प्राक्षा
इत्यादि ।)

HkUr% tkufUr fde~\

1. स्वसमीपे वापितारः फसलातोनाना पर्यवेक्षयन्तिः च लेखयति च ।
2. स्वक्षेत्रे गहनस्व प्रक्रियायाः पर्यवेक्षयन्तः ।

d{k & ...

fVli .kh

i kBkxrk% ç' uk% 10-1

1. खरीफं रबी च कानि इति फसलानि नाम लिखितनि ।
2. बरनी फसल किमस्ति ।

HkoUr% fda f' kf{kroUr%

- भारतं एकं कृषिप्रधान देशमस्ति ।
- अत्र फसलस्य मासे द्वे स्त्रः—खरीफं रबी च
- व्रीहिः तण्डुलः ईखं चायं दालाति प्रमुख फान्यति सन्ति ।
- फसलानां कीटरोगेश्यः वारणं महत्त्वपूर्णमस्ति

i kBkUr% ç' uk%

1. बरनी फसलेन किं आर्कप्रायः ?
2. खरीफफसलेषु कानि फसलानि सन्ति
3. कृषिकार्याणां चतुर्चरणाना नामं लिखन्तु ?

mÜkj ekyk

10-1

1. खरीफः— तण्डुलः मूंगफली बाजरं मूंग
2. वर्षाजलात् भविता फसलं वरणी फासलमस्ति ।